

Modül (öneri) No	191
Öğrenme Alanı (Temel konu)	İctihad
Modül (Alt konu)	İctihad Yapabilmenin Bu Zamandaki Zorlukları
Amaçlar	Bu zamanda bireysel anlamda ictihad yapmanın tehlikelerini anlar.
Süre	40 Dk.
Seviye	Seviye-3
Yöntem ve Teknik-Etkinlik	Akrostiş, Beyin Fırtınası
Materyal ve Teknoloji	
İşleniş/Öğrenme-öğretme süreci	Etkinlik -1 Akrostiş yöntem ile kavramların anlaşılması sağlanır. Akrostiş (Bilgiyi somutlaştırma) yöntemiyle ictihadın zorlukları ile ilgili ya bu kelimelerden faydalanarak ya da kendisi cümleler kurar. İslamiyet... Çare... Teveccüh... İstidat... Halık-ı semavat... Adat-ı ecanibin... Duvarlar... Etkinlik -2 Zarurat-ı diniyenin neden tartışılıp tartışılmayacağını nedenleri üzerinden öğrencilerle beyin fırtınası yapılır. Elde edilen bulgular kaydedilip süreç sonunda değerlendirmesi birlikte yapılır.
Ölçme ve Değerlendirme	Soru sorulduktan sonra belli bir zaman ayırarak öğrencilerin cevap vermesi için fırsat verilir.
İlişkili metinler	Yirmi Yedinci Söz İctihad Risâlesi Beş altı sene mukaddem, Arabî bir risâlede, ictihada dâir yazdığım bir mesele, iki kardeşimin arzularıyla, o meseleye dâir haddinden tecavüz edenin haddini bildirmek için, şu Söz, o mesele-i ictihadiyeye dâir yazıldı.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَلَوْ رَدُّهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلَّهِ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ

İçtihad kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmeye altı mâni vardır.

BİRİNCİSİ

Nasıl ki kışta, fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yeni kapıları açmak, hiçbir cihetle kâr-ı akıl değil. Hem, nasıl ki büyük bir selin hücumunda, tâmir için duvarlarda delikler açmak gark olmaya vesîledir. Öyle de, şu münkerât zamanında ve âdât-ı ecânibin istilâsı ânında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalâletin tahribâtı hengâmında, içtihad nâmiyle, kasr-ı İslâmiyet'ten yeni kapılar açıp duvarlarından muharriplerin girmesine vesîle olacak delikler açmak, İslâmiyet'e cinâyettir.

İKİNCİSİ

Dinin zarûriyâtı ki, içtihad onlara giremez. Çünkü, katî ve muayyendirler. Hem, o zarûriyât kût ve gıdâ hükmündedirler. Şu zamanda terke uğruyorlar ve tezelsüldedirler. Ve bütün himmet ve gayreti, onların ikâmesine ve ihyâsına sarf etmek lâzım gelirken, İslâmiyetin nazariyât kısmında ve selefın içtihadât-ı sâfiyâne ve hâlisânesiyle bütün zamanların hâcâtına dar gelmeyen efkârları olduğu halde, onları bırakıp heveskârâne yeni içtihatlar yapmak, bid'akârâne bir hıyânettir.

ÜÇÜNCÜSÜ

Nasıl ki, çarşıda mevsimlere göre birer metâ mergub oluyor, vakit bevakit birer mal revaç buluyor. Öyle de, âlem meşherinde, içtimâiyât-ı insaniye ve medeniyet-i beşeriye çarşısında her asırda, birer metâ, mergub olup revaç buluyor, sûk'unda, yani çarşısında teşhir ediliyor; rağbetler ona celp oluyor, nazarlar ona teveccüh ediyor, fikirler ona müncezip oluyor. Meselâ, şu zamanda siyâset metâi ve hayat-ı dünyeviye'nin temini ve felsefenin revaçları gibi.

Ve Selef-i Sâlihîn asrında ve o zaman çarşısında en mergub metâ, Hâlık-ı Semâvât ve Arzın marziyâtlarını ve bizden arzularını, kelâmından istinbât etmek ve nur-u nübüvvet ve Kur'ân ile, kapatılmayacak derecede açılan âhiret âlemindeki saadet-i ebediyeyi kazandırmak vesâilini elde etmek idi. İşte, o zamanda zihinler, kalpler, ruhlar, bütün kuvvetleriyle Yerler ve Gökler Rabbinin marziyâtını anlamaya müteveccih olduğundan,

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla • Hâlbuki bu haberi yayacak yerde Peygambere ve mü'minlerden ihtisas ve salâhiyet sahibi kimselere müracaat etselerdi, elbette o kimselerden hüküm çıkarmaya ehliyetli olanlar için doğrusunu bilirlerdi. (Nisâ Suresi: 83)

içtimâiyât-ı beşeriyenin sohbetleri, muhâvereleri, vukuâtları, ahvâlleri ona bakıyordu. Ona göre cereyan ettiğinden, her kimin güzelce bir istidadı bulunsa, onun kalbi ve fitratı, şuursuz olarak her şeyden bir ders-i mârifet alır. O zamanda cereyan eden ahvâl ve vukuât ve muhâverâtta taallüm ediyordu. Güyâ her bir şey ona bir muallim hükmüne geçip, onun fitrat ve istidadına, içtihadı bir istidad ihzârını telkin ediyordu. Hattâ o derece şu fitrî ders tenvir ediyordu ki, yakın idi ki, kisbsiz içtihadı kabiliyeti ola; ateşsiz nurlana. İşte, şu tarzda fitrî bir ders alan bir müstaid, içtihadı çalışmaya başladığı vakit, kibrit hükmüne geçen istidadı, nurun alâ nur sırrına mazhar olur; çabuk ve az zamanda müçtehid olurdu.

Ammâ şu zamanda, medeniyet-i Avrupa'nın tahakkümüyle, felsefe-i tabiiyenin tasallutuyla, şerâit-i hayat-ı dünyeviyyenin ağırlaşmasıyla, efkâr ve kulûb dağılmış, himmet ve inâyet inkısam etmiştir; zihinler mânevîyâta karşı yabânîleşmiştir. İşte bunun içindir ki, şu zamanda birisi, dört yaşında Kur'ân'ı hıfzedip âlimlerle mübâhese eden Süfyân ibni Uyeyne olan bir müçtehidin zekâsında bulunsa, Süfyân'ın içtihadı kazandığı zamana nispeten on defa daha fazla zamana muhtaçtır.

Süfyân on senede içtihadı tahsil etmiş ise, şu adam yüz seneye muhtaçtır ki tahsil edebilsin. Çünkü, Süfyân'ın ibtidâ-i tahsil-i fitrîsi sinn-i temyiz zamanından başlar, yavaş yavaş istidadı müheyâ olur, nurlanır; her şeyden ders alır, kibrit hükmüne geçer. Ammâ onun nazîri, şu zamanda-çünkü, zihni felsefede boğulmuş, akli siyâsete dalmış, kalbi hayat-ı dünyeviyede sersem olmuş, istidadı içtihadı uzaklaşmış-elbette fûn-ı u hâzırada tevaggulu derecesinde, istidadı içtihad-ı şer'î kabiliyetinden uzaklaşmış ve ulûm-u arzıyede tefennünü derecesinde, içtihadın kabulünden geri kalmıştır. Onun için, "Ben de onun gibi zekîyim, niçin ona yetişemiyorum?" diyemez ve demeye hakkı yoktur ve yetişemez.

(Sözler, Yeni Asya Neşriyat, Eylül-2024, s. 543-545)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²
وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³

2. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen herşeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın (Bakara Suresi: 32.)

3. Duaları şu sözlerle sona erer: "Ezelden ebede kadar her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur" (Yunus Suresi: 10.)

